

SELSKAPET FOR GRIMSTAD BYS VEL

MEDLEMSSKRIFT NR. 20

SELSKAPET FOR GRIMSTAD BYS VEL

MEDLEMSSKRIFT NR. 20

GRIMSTAD
LILLESAND-GRIMSTAD-POSTENS BOKTRYKKERI
1952

FORORD

På Selskapet for Grimstad Bys Vels generalforsamling i år ble lest opp et brev fra herr Hans P. Hansen, hvori han slår til lyd for at alle Grimstad-folk — både de som bor i byen og de utflyttede — samler alle opplysninger om sin slekt. Hensikten med dette skulle være å få en fortsettelse av skolebestyrer Landgraffs bok «Grimstadslægter» og å få denne forøket med de nye slekter, som har slått rot i byen.

Generalforsamlingen sluttet fullt opp om herr Hansens tanke og var enig i hans forslag om at Selskapet skulle motta og arkivere alle de innkomne opplysninger.

Vi vil herved rette en henstilling til alle Selskapets medlemmer om å være behjelpelig med å samle disse opplysninger. De kan sendes til Selskapet eller til en av undertegnede.

Det vil være av meget stor betydning for både nålevende og kommende Grimstad-folk å få slektene som har levet og virket i Grimstad samlet i ett verk. Landgraffs «Grimstadslægter» har vært utsolgt i mange år og det har vært praktisk talt umulig å få fatt i et eksemplar, da de som har boken ikke vil være av med den.

Foruten denne henstilling vil vi gjenta vår anmodning til medlemmene og andre om å sende inn til Selskapets medlems-skrift bidrag om hendelser og ting, som kan ha interesse for fremtiden. Denslags kan synes å være av mindre betydning i dag, men kan dog bli av stor verdi senere en gang.

Grimstad, juni 1952.

G. E. Gundersen.

Birger Morholt.

LINJEDÅP

Det var omkring 1. november 1889 ombord i bark «Godthaab» av Grimstad, rederi N. Thue Johnsen m. fl., fører Hans Bie. Vi var på tur fra Cardiff til Santos med en ladning kull, hadde ca. 35 dager i sjøen og håpet å være fremme om et par ukers tid.

Det ekvatoriale stillebelte var passert under vanlige værforhold. Vi hadde fått fatt i sydostpassaten og stod nu for en frisk bris S.S.V. over, «Bidevind og godt fullt».

På nattvaktene var der i det siste pratet adskillig om de seremonier der etter gamle tradisjoner skulle finne sted utover kvelden det døgn linjen ventedes passert.

Joungsterne Peder og Terje var for lengst klar over at de skulle døpes. Joungmann Giert hadde hittil latt som ingenting. — Gikk ut fra at han der året i forveien hadde passert den «nulte» breddegrad 2 ganger skulle passere ubemerket. Ved et tilfelle ble han imidlertid spurt om han var blitt ordentlig døpt den gangen. Han svarte som forholdet var at skipperen der ombord ikke hadde villet vite noe av den komedien. Men da ble det holloi. Hva slags skute var det han hadde fart med? Den typen skippere stod åpenbart ikke høyt blant uteseilerne. Særlig Peder Homborø var klar over at det måtte bli stordåp for Gierts vedkommende. Ellers var det ikke godt å vite hva der kunne hende. Mens Peder og Terje skulle døpes ordinært måtte Giert være forberedt på å bli døpt etter ritualets skarpeste regler.

I følge «Pompeposten» ventedes Linjen passert utover kvelden. Tidlig på ettermiddagen samme dag var det klart at noe ekstraordinært var i vente. — Vakten på dekk ble ikke satt til ordinært skipsarbeid og frivakten tørnet ikke inn som ellers. Flere av dem var derimot opptatt med et eller annet forut. Særlig var Kristen Levermyr, Karl Trålum, August Reddal og Peder Homborø hemmelighetsfulle.

Ikke fritt for at Giert gruet for hva der var i vente. Ritualet hadde han så noenlunde fått rede på. Stortønnen fra spyllepompen om styrbord forut var flyttet akterover til lovart av skostallen om stormast, fylt til randen med saltvann. Like i nærheten var der anbrakt en tjæreboks samt en fettpøs foruten en sabel og en veldig barberkniv, begge av tre.

Det var ikke stort Giert tok til seg av kveldsmaten mellom 4 og 6 glass.

Ved syv-tiden skulle de ledige av mannskapet samles midtskips for å ta imot prosesjonen — H. M. Neptun & Co. — der ventedes å komme fra bakken akterover til lovart av ruffen. Ganske riktig. I samme øyeblikk 6 glass ble slått dunket sereimonimesteren — alias Karl Trålum — med skrubberskaftet i dekket om b.b. forut og kom anstigende, etterfulgt av selveste Neptun representert ved Peder Homborø, bevoktet av sine to kammerherrer, Kristen Levermyr og August Reddal. Homborø og Trålum i sine beste dongeriklær og kammerherrene nærmest i «bøddeldress».

Hvis Peder & Co. skulle ha fulgt det gamle ritual nøyaktig burde de vel ha fortsatt prosesjonen akterover til skipperen, der gikk og pratet med vakthavende styrmann oppe på hyttetaket. Her skulle så Neptun ha meddelt sine hensikter og kanskje selv ha overtatt kommandoen over skipet eller allernådigst ha anmodet «capten» om fortsatt å «lede navigeringen» under eksaminasjon og dåpsseremoni.

Av en eller annen grunn ble dette sløyfet. Ikke før var prosesjonen kommet tvers av bonka, før C. M. lot kosteskaftet smelle i dekket, — prosesjonen stanset og Giert ble ført frem til forhør. Dette ble hurtig avvirket og bødlene gikk til aksjon. Domfelte ble lettet for alt unntatt dongeribuksene, hvoretter han over fjes, skuldre og videre nedover ble besmurt med en blanding av fett og tjære eller hva det nu var. Deretter kom barberingen pr. trekniv og sabel. Synd å si at det foregikk smertefritt. Intet under at offeret kom i krigshumør da han ble ført frem til baljen for å døpes. Instinktmessig tok han nevetak i kantene av døpefonten og rev seg opp da bødlene ville holde ham under vann lenger enn han fant rimelig.

Men da ble der et svare spetakkel. Med en bøddel i hver arm ble han på nytt presset hen til døpefonten. Som grepet av en fortvilelsens energi strittet offeret imot og fikk til slutt gjort seg fri. I neste øyeblikk hadde han både C. M. og bødler over seg, hvoretter han ble slept hen til skipspompen der på forhånd var mobilisert. Presset til dekks foran spruten måtte offeret derpå finne seg i adskillige pompetak svart bunnvann over hode og nakke etc. inntil han ved en siste fortvilet kraftanstrengelse fikk revet seg løs fra hele banden og forsvant i fullt sprang forover,

Merkelig nok fulgte ingen etter. Han fikk i ro og mak stellet seg og iført seg et mere normalt antrekk.

Hvordan det gikk med de andre to kan av lett forståelige grunner ikke gjengis. Etter sigende slapp de adskillig lettere enn førstemann.

Forøvrig kom ikke mørket over noens vrede. Det sørget Karl Trålum for ved å la trekkspillet svinge opp med noen av sine beste musikkstykker. Og skipperen ved en demonstrasjon av «Mesan skjøt». De døpte ble ønsket vel overstått, og der hersket nærmest festhumør fra for til akter, da «Godthaab» ut på føstevakten passerte Linjen.

Giert Sailor.

SELSKAPET FOR GRIMSTAD BYS VEL

30-ÅRS BERETNING

I mars 1919 skrev formannen i Grimstad kommunale Træplantningskomite, kemner Karl O. Knutson, noen artikler i Grimstad Adressetidende, hvori han foreslo dannet en sammenlutning for økonomisk støtte til arbeidet med Grimstad bys forskjønnelse. I denne forbindelse nevnte han også dannelsen av et byselskap som ved siden av beplantningssaken kunne ta opp arbeidet for istandbringelse av bypark, idrettsplass, kunstnerisk utsmykking av offentlige bygninger og plasser, portrettgalleri, skjønnhetsråd, trykking av lokalhistorie og andre kulturelle oppgaver.

Tanken slo an blant byens befolkning og allerede i samme måned (mars 1919) utferdigedes en tegningsliste med følgende intimasjon:

«Selskapet for Grimstad Bys Vel»

«Undertegnede er enige i ønskeligheten av at der istandbringes et selskap med ovenstående navn. Selskapets formaal blir i første rekke at arbeide for byens forskjønnelse, saadan som det er foreslaet i et par artikler i Grimstad Adressetidende den 1. og 4. ds.

For at faa gjort en begyndelse tegner vi os herved som medlemmer av et saadant Selskap med medlemsbidrag en gang for

alle. Vi forutsætter at der i nær fremtid sammenkaldes et møte av undertegnede til konference om, hvad der bør gjøres for at faa saken fremmet bedst og hurtigst mulig.»

Tegningslisten ble av noen interesserte herrer forelagt en rekke av byens borgere som tegnet seg for beløp fra kr. 500.— til kr. 50.—. En i utlandet boende Grimstadmann gav kr 1000.—

26. februar 1920 holdtes det ovenfor antydede møte av bidragsyterne og følgende møtte: skipsreder O. T. Tønnevold, skipsreder Olaf Tønnevold, kjøpmann Lars Gundersen, bankdirektør Daniel Gundersen, grosserer Nic. Thomassen og kemner Karl O. Knutson.

Til arbeidskomite med oppdrag å samle medlemmer til det vordende selskap og ordne med alt nødvendig i anledning stiftelsen m. v. ble valgt: kjøpmann Lars Gundersen, skipsreder Olaf Tønnevold og brukseier M. Fuhr og Grimstad komm. Træplantningskomites medlemmer, fylkesgartner R. Aalvik, redaktør og lærer K. Dyvik og kemner Karl O. Knutson.

På møtet ble det meddelt at det var innsamlet private bidrag på kr. 6 200.— og at Grimstad Øl- og Vinsamlag hadde gitt kr. 5 000.— til et fond til Grimstad bys forskjønnelse.

Arbeidskomiteens første møte holdtes 20. mars 1920.

Til formann valgtes Karl O. Knutson, som også sa seg villig til å fungere som sekretær og kasserer.

I komiteens neste møte, 24. april, ble det vedtatt å sende ut et reklamehefte og tegningsinnbydelse til selskapet. Denne ble trykt i 600 eksemplarer, undertegnet av 68 av byens fremtredende kvinner og menn og utsendt i juni 1920.

I tegningsinnbydelsen ble Selskapets formål presisert som ovenfor anført og dessuten «at Selskapet bør ogsaa kunde blive som et «Nordmandsforbund» i det smaa — et bindeledd mellem hjemmeværende og fraflyttede Grimstad-folk.»

Reklameheftet — Selskapet for Grimstad Bys Vels medlemskrift nr. 1 kom ut på sommeren 1920 i 1000 eksemplarer, hvorav ca. 300 ble sendt til utenbys og utenlandsboende Grimstadfolk.

Resten av året 1920 og året 1921 arbeidet komiteen iherdig for å sikre stiftelsen av Selskapet. Ved siden av dette arbeid påtok den seg også andre oppgaver, som var i tråd med de påtenkte formålsparagrafer.

Således ble det på formannens oppfordring nedsatt en komite for å sikre den frie adgang til kommandør Søllings minde i

A. Boe Amundsens hage. Den nye eier av eiendommen, Nic. Thomassen, lot tinglese en erklæring om at hverken han eller senere eiere skulle bygge inne eller beplante omgivelsene så at ikke minnesmerket skulle kunne sees fra fjorden. Denne erklæring kom i tillegg til den i arvefestebrev av 17/3 1852 fra F. G. Voss til Abraham Abrahamsen tingleste servitut om fri adgang til minnesmerket.

Videre hadde komiteen henvendt seg til Morten Smith-Petersen i Cardiff og av ham fått marmorbyster av hans far Fredr. Smith-Petersen og av bestefaren M. Smith-Petersen. Disse skal i sin tid anbringes i Grimstad rådhus. Fra Oscar Bie i New York fikk komiteen malerier av hans besteforeldre, de kjente Grimstad-borgere skipsfører Peter Juel Bie og tollkasserer Schulerud samt av hans onkel sakfører Ole Schulerud (Henrik Ibsens venn) og disse skulle danne grunnstammen i det påtenkte portrettgalleri.

Ved utgangen av 1920 søktes Grimstads Sparebank om bidrag og i de følgende år mottok komiteen kr. 1400.—.

Konstituerende møte ble holdt i Bytingssalen den 15. februar 1922 kl. 8 kveld, som det står i protokollen.

Arbeidskomiteens formann gav en inngående redegjørelse om saken og om arbeidskomiteens virksomhet og meddelte at de innsamlede medlemskontingenter og gaver var tilsammen kr. 28 000.—.

Etter denne redegjørelse ble forslaget til statutter for Selskapet drøftet og vedtatt.

Til formann valges kemner Karl O. Knutson og til styremedlemmer brukseier M. Fuhr, bankdirektør Daniel Gundersen, fylkesgartner R. Aalvik, kjøpmann Lars Gundersen, skipsreder J. C. Jørgensen, skipsreder Olaf Tønnevold, kjøpmann Hans P. Hanssen og redaktør og lærer K. Dyvik. Til varamenn ble valgt dyrlæge O. Ugland og rentier Halfdan Gundersen, og som revisorer ble skipsreder Albert Andersen og grosserer Nic. Thomassen valgt.

Op dermed var SELSKAPET FOR GRIMSTAD BYS VEL en kjennsgjerning, som har pågått uavbrutt siden stiftelsesdagen og som forhåpentlig vil fortsette videre gjennom kommende generasjoner.

Et av Selskapets formål i henhold til statuttene var å yte bidrag til byens forskjønnelse og overensstemmende med dette

har det vesentligste av inntektene vært tildelt Grimstad kommunale Treplantningskomite, hvis regnskap og arbeidsplan hvert år foreligger på Selskapets årsmøte. Denne komite har vært i virksomhet siden 1870/80 årene og dens medlemmer har i årenes løp nedlagt et meget fortjenstfullt arbeid for å gjøre vår by penere og våre åpne plasser vakrere. Det kan her være nok å nevne de vakre alléer langs hovedveiene og Kirkeheia. Bare disse ville være nok til å sikre Treplantningskomiteen et ærerikt blad i vår bys historie. Når så hertil legges alle de mange, mange små anlegg rundt i byen som komiteen har tatt seg av i alle disse årene, er det på sin plass i forbindelse med denne artikkel å bringe hver enkelt av komiteens medlemmer Byselskapets og byens takk for deres uegennyttige og oppofrende arbeid.

I november 1924 skjenket brukseier M. Fuhr et beløp på kr. 6494.52 til Selskapet. Dette ble kalt Fuhrs fond og er i årenes løp brukt til hjelp ved bl. a. forskjellige eiendomskjøp.

Skipsreder O. R. Føreid, som døde i november 1924, hadde i sitt testamente bestemt at Selskapet skulle ha kr. 50 000.—. Beløpet ble utbetalt i 1925. Det ble opprettet et legat «Skipsreder O. R. Føreids legat til Selskapet for Grimstad Bys Vel» for beløpet tillagt en del av rentene. — Rentene av beløpet kr. 51 750.— disponeres i sin helhet til dekning av selskapets utgifter, mens de to andre legater Selskapet har tillegges $\frac{1}{4}$ av rentene hvert år.

I 1926 stillet Selskapet en garanti på kr. 12 000.— for å sikre utgivelsen av Grimstad Bys Historie. Garantien ble i 1927 dekket med kr. 2000.—.

1928 avsattes et beløp til Bypark, da Selskapet fant tanken om en bypark, eventuelt i forbindelse med en museumsbygning meget interessant. Samtidig bevilgedes Bymuseet et mindre beløp til nybygningsfondet.

På årsmøtet 1928 ble referert en skrivelse om bidrag til en paviljong på Høyvarde, men da det også hadde vært tale om en paviljong ved bryggene eller i den påtenkte bypark, ble det ikke tatt noe standpunkt i denne sak.

Spørsmålet om å sikre utfartssteder for byen hadde vært på tale flere ganger og på styremøte 4/4 1929 bemyndigedes formannen til å underhandle om kjøp av Ytre Maløya og Store Hampholmen. Byparksaken ble drøftet på årsmøtet 15/4 1929. Treplantningskomiteen hadde undersøkt i det hele 7 alterna-

tiver og gav en meget inngående redegjørelse for de forskjellige plasser. Det forelå også en utredning om saken fra hagearkitekt J. Stæger Holst, Arendal.

Initiativtaker til Selskapet og dets mangeårige formann avgikk ved døden i 1929 og Selskapet mistet ved hans bortgang et av dets mest virksomme og interesserte medlemmer. I styremøte 2/11 1929 minnedes fung. formann, brukseier M. Fuhr, den avdøde formann med mange anerkjennende ord.

I samme styremøte meddeltes at direktør Kristen Helmer ved gavebrev av 30/8 1929 hadde skjenket Selskapet den midtre del av Indre Maløya til odell og eie. Videre hadde direktør Helmer oversendt kr. 3 000.— til Selskapet.

September 1929 kjøpte Selskapet av Ole Mindrebø den del av Marivoll som ligger til Breivigfjorden og Smørsund, og i oktober 1929 kjøptes av den samme Store Hampholmen. I november avkjøptes Edv. Underhaug hans parter i Ytre Maløya og de tiliggende holmer og skjær.

På årsmøtet 22/4 1930 valgtes brukseier M. Fuhr til formann. På dette møte rettet byens ordfører, overrettssakfører P. B. Einersen, en varm takk til Selskapet for dets arbeid med å sikre utfartssteder for byen — et arbeid som byens befolkning ned gjennom tidene ville vite å sette pris på.

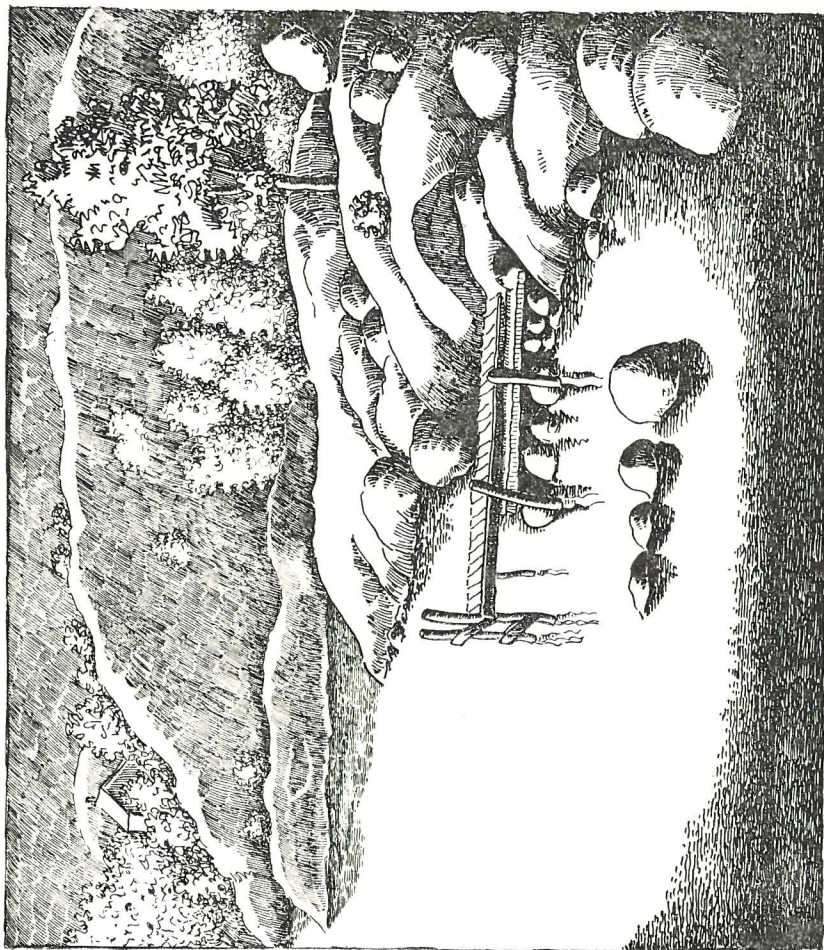
1930 mottokes en gave på kr. 2 000.— fra advokat C. M. Tanne, Oslo, som etter en del brevveksling med ham ble overført til naturparkfondet.

I styremøte 13/1 1931 besluttet styret å anta billedhugger Arne Kvidbergskaars tilbud om en byste i bronse av kemner Karl O. Knutson. Bysten ble i 1939 med formannskapet's samtykke satt opp på Kirkeheia. Forutsetningen var ellers at bysten helst burde plasseres i eller ved en ny museumsbygning.

I skrivelse av 9/3 1931 henstillet G. E. Gundersen til Selskapet om å være med i en komite for innkjøp av Voss' arvingers eiendom med Binabben for å få en idrettsplass på jordet ved Fjære Sparebank og sikre Binabben som naturpark. I styremøte 31/3 1931 valgtes fylkesgartner R. Aalvik og bankbokholder G. E. Gundersen til medlemmer av komiteen.

På årsmøtet 28/4 1932 vedtokes bl. a. å gi kr. 100.— til minnesmerke over maler og journalist Hans Hansen (Rep).

I styrets møte 11/1 1932 ble et bud på kr. 7 000.— for Vestre Varden godtatt og dermed var denne for byen så viktige utsikts plass sikret.

Fra Marivoll.

Tusjtegning av B. Morholt.

Utover året 1932 og 1933 behandlet styret i flere møter spørsmålet om innkjøp av Binabbområdet i forbindelse med den påtenkte idrettsplass. I februar 1934 var kjøpet i orden og Selskapet fikk skjøte på hele området lydende på kr. 12 500.—. Selskapets bidrag til denne kjøpesum var kr. 6 700.—, resten var innsamlet ved Naturpark- og Idrettsplasskomiteen.

Den 11. november 1936 døde direktør Helmer i Duclair i Frankrike. Han begravdes på Grimstad kirkegård 25. samme måned. Ved åpningen av hans testamente viste det seg at han betingelsesløst hadde testamentert sin eiendom i byen og villaen Vestheim på Maløya til Selskapet. Villaen ble 1937 solgt til skipsreder K. Th. Einersen for kr. 12 500.—. Av denne sum ble kr. 1 500.— brukt til gjeldsbetaling, kr. 3 000.— ble reservert til senere bruk og for kr. 8 000.— fikk Selskapet en rentebærende pantobligasjon, hvis avkastning brukes til drift etc. av skjærgårdseiendommene.

14. mai 1938 holdtes en liten høytidelighet på Grimstad kirkegård med avduking av det gravmæle som Selskapet og kommunen hadde reist på direktør Kristen Helmers grav. Selskapets formann, M. Fuhr, talte og minnedes Helmer som den gode bypatriot, og byens ordfører, G. E. Gundersen, mottok på kommunens vegne gravmålet. Han opplyste også at kommunen hadde avsatt et beløp til gravstedets vedlikehold.

6. juni 1938 ble Lille Hampholmen og Skytegluggholmen kjøpt og samme dag besluttet å kjøpe 48/412 parter av Ytre Maløya med tilliggende holmer av Kristian R. Kristiansen og 84/412 parter av Peter Rich. Frivold. Den 8/9 1938 kjøptes ytterligere Just Stolvolds, Egra Pleiehjems, Jonas Wierlis og Oscar Logs andeler. Enn videre Alfred Torjussens andel 14/412 av de samme holmer m. v.

Spørsmålet om å kjøpe Herøya i Landvik ble reist i 1939 og Selskapet har gjentatte ganger vært i forbindelse med eierne for om mulig også å sikre denne vakre holme for byen og distriktene.

I styremøte 20/9 1939 referertes brev fra G. E. Gundersen om at han hadde fått håndgivelse på mesteparten av Marivoll, som tilhørte Ole Mindrebø. Fra Mathias P. Molland forelå brev om at han hadde fått håndgivelse på Groosneset. Da Selskapet hadde vanskelig for å kunne reise så mange penger, som trengtes til innkjøp av disse eiendommer, ble saken forelagt formannskapet som erklærte seg villig å foreslå for bystyret at kom-